

Vad innebär den nya upphovsrättslagen?

Den 1 januari 2023 trädde en ny upphovsrättlagstiftning i kraft i Sverige som ska förbättra för kulturskapare i upphovsrättssammanhang. Den nya lagen är resultatet av att Sverige genomfört ett EU-direktiv om upphovsrätt i svensk rätt (det så kallade DSM-direktivet som antogs av EU-parlamentet 2019). Direktivet syftar till att ytterligare harmonisera upphovsrätten i EU och anpassa den till den digitala miljön. Det handlar bland annat om att skapa en välfungerande marknad för upphovsrätt, där uphovspersoner och utövande konstnärer i större utsträckning ska få ta del av de värden som användningen av deras verk och prestationer genererar.

Vilka är de viktigaste förändringarna i upphovsrätten för uphovspersoner och utövande konstnärer?

Den nya upphovsrättslagen innebär att det numera framgår av lag att kulturskapare ska ha rätt till skälig ersättning när de överlåter eller licenserar sina verk och prestationer. Det införs även en rätt att få ytterligare ersättning om man fått en ersättning som är oproportionerligt låg. De som förvärvat rättigheter (till exempel ett bokförlag, ett skivbolag eller ett filmproduktionsbolag) är med den nya lagen också skyldiga att redovisa vilka intäkter ett verk eller en prestation har genererat. Det införs vidare en rätt att häva avtal om förvärvaren inte utnyttjar verket eller prestationen inom en rimlig tid.

Vad innebär rätt till skälig ersättning (ny 29 § första stycket upphovsrättslagen)?

Av bestämmelsen framgår att uphovspersoner och utövande konstnärer har rätt till skälig ersättning när de överlåter eller licenserar sina verk och prestationer. KLYS anser att detta visserligen har gällt sedan tidigare, men nu är det uttryckligen reglerat även i upphovsrättslagen. För att en ersättning ska anses skälig ska den vara både "lämplig" och "proportionerlig". Rätten till skälig ersättning kan inte begränsas, utan sådana avtalsvillkor är ogiltiga (se 27 §), vilket gör regeln tvingande för avtalsparterna.

Vad innebär rätt till ytterligare skälig ersättning (ny 29 § andra stycket upphovsrättslagen)?

Det har införts en ny regel som ger uphovspersoner och utövande konstnärer rätt till ytterligare ersättning om den ersättning man har fått är oproportionerligt låg. För att man ska ha rätt till sådan ersättning ska det råda ett tydligt missförhållande mellan den ersättning man kommit överens om och de intäkter som förvärvaren haft. Inte heller denna rätt kan begränsas, utan sådana avtalsvillkor är ogiltiga (se 27 §).

Regeln gäller avtal som ingåtts upp till 20 år tillbaka i tiden (det vill säga från år 2003 och framåt). Tyvärr är det inte möjligt att komma åt oskäliga ersättningar bakåt i tiden, utan ersättningen kommer tyvärr endast att kunna justeras framåt.

Vad innebär rätt till information (ny 29 a § upphovsrättslagen)?

Den som har förvärvat en upphovspersons eller utövande konstnärs rättigheter (till exempel ett skivbolag, bokförlag eller filmproduktionsbolag) är numera skyldig att lämna aktuell, relevant och uttömmande information minst en gång per år. Av informationen ska det bland annat framgå på vilket sätt verket eller prestationen utnyttjats och vilka intäkter som förvärvaren haft.

Det finns två undantag till regeln. Förvärvaren får lämna mer begränsad information om det med hänsyn till intäkterna skulle vara en oproportionerlig administrativ börda att lämna fullständig information. Om en upphovspersons eller utövares bidrag inte är betydande har denne rätt till information endast om denne behöver informationen för att framställa krav på ytterligare ersättning (se ovan ny 29 § 2 st). Skillnaden är alltså att upphovspersonen eller utövaren aktivt behöver begära informationen.

Vad innebär rätt att häva ett avtal (ny 29 d § upphovsrättslagen)?

En upphovsperson eller utövande konstnär får numera också rätt att häva ett avtal och behålla mottagen ersättning, om förvärvaren inte utnyttjar prestationen inom rimlig tid. Upphovspersonen eller utövaren måste först uppmana förvärvaren att utnyttja verket eller prestationen och sedan måste det gå sex månader. Rätten att häva kan endast begränsas genom kollektivt förhandlade avtal.

Innehåller den nya lagen andra viktiga bestämmelser av intresse för kulturskapare?

I den nya lagen införs dessutom bestämmelser som ska förbättra licensiering av innehåll på internet för att öka allmänhetens tillgång till skyddade verk och prestationer, bland annat genom incitament för internetplattformar att komma till förhandlingsbordet. Det handlar om att dessa plattformar (till exempel Youtube och Facebook) får ett större ansvar för upphovsrättsligt skyddat innehåll och ska uppmuntras att träffa avtal med rättighetshavare och deras företrädare, så som exempelvis Stim och Bildupphovsrätt. Detta innebär att de många gånger stora värden som dessa plattformar genererar på grund av skyddat innehåll, också kan föras tillbaka till dem som skapar. Det är det som brukar kallas *transfer of value* eller *value gap*.

Vad gör KLYS nu när lagstiftningen är på plats?

KLYS, som arbetat länge med att få till stånd dessa nya regler i svensk upphovsrättslagstiftning, bevakar nu tillämpningen och tolkningen av den nya lagstiftningen och arbetar för att se till att den efterlevs och fyller sitt syfte. Detta görs bland annat genom kunskapshöjande åtgärder i form av informationsmaterial och utbildning till uppdragsgivare och användare av upphovsrättsligt skyddade verk och prestationer.